

MIÉRT FÜGG SZŐLŐFÜRT A BUDAÖRSI PECSÉT KERESZTJÉN?

Jegyzetek a város régi címeréről

Budaörs történetében a 18. századtól a falu pecsétjén állandó jelképként összekapcsolódik a szőlőfürt és a kereszt. A falu újratelepítése, 1721 után már látható 1730-as pecséten ez az egyesített jelkép: egy csaknem egyenlő szárú latin keresztben indázó szőlővesszőn négy szőlőfürt függ. A keresztet balról jobbra tekeredő szőlőág veszi körül levelekkel és fürtökkel. 1743-ból ismerjük az újabb rajzolatú budaörsi szőlős pecsétet. Ez már egy hosszú szárú, úgynevezett Krisztus-kereszt, melynek rajzán, a keresztben ugyancsak négy szőlőfürt jelenik meg. Ezen a pecséttrajzon már kisebb változást is láthatunk. A pecsét kereszt fáját egy külön talapzat erősíti meg. Azonban nem lehetett teljesen elégedett a falu népe, vagy esetleg maga a földbirtokos Zichy-család sem ezzel a pecséttrajzzal. Mert ugyancsak 1743-as dátummal megszületik egy újabb pecséttrajz, amely talán a legszebben sikerült művészi munka. Felirata: BUDAERS GEMEIN INSIGEL 1743. (BUDAÖRS FALU PECSÉTJE). Horváth Lajos: „Pest megye városi, községi... pecsétjei” (Budapest, 1982.) könyvének címer-meghatározása szerint zöld talajon áll a hosszú szárú kereszt, mögötte két nagy fürtöt növesztő szőlőtő, mindezt harmonikusan megformált szőlőlevelek díszítik. Ez az a pecséttrajz, mely évek óta megjelenik a Budaörsi Napló fejlécén is.

A szőlőfürt ábrázolása nem ismeretlen más Pest megyei falvak pecséttrajzán sem. Iklad 1768-as pecsétjén rozmaringágak veszik körül a szőlőfürtöt. Kosd pecsétjén, melyet a 18. század végétől használtak, leveles gabonaszálak választják el egymástól a két szőlőfürtöt. Ott van mellettük a földművelést jelképező ekecsoroszló is. Bottyán 1718-as

Lapunk fejlécén 18. éve látható Budaörs első pecsétje, címere. Mégis, sokan kérdezik mostanában, hogy mi is ez, mi a története. Cikkünk tehát abban segít, hogy megismerjék.

pecsétjén a talajból kinövő szőlőkaróra csavarodik a háromfürtű, négylevelű szőlővessző. Borosjenő, németül Weindorf jelképe például egyetlen hatalmas szőlőfürt.

A mi 1743-as budaörsi címerünk talán a legsikerültebb Pest megyei pecsétábrázolás, mely egyaránt jelképe a falu lakosainak szőlőtermelő hivatásának, a jó bor termelésének és katolikus hitének. Ez a címer ugyanis szőlőskarónak, azaz régi magyar szóval „alafának” magát a keresztet alkalmazza.

A pecsét háttere kétségtelenül evangéliumi tartalmú. Dufour Bibliai értelmező szótára szerint Jézus az igazi szőlőtő. Jól ismerte és tudta ezt

a pecsét készítője és a meg-

rendelője is, mert ebbe kell

kapaszkodnia a szőlővesszőnek, vagyis a hívőknek, hogy ők is jó gyümölcsöt hozzanak. (János 15.1.4.5.) Jézus maga is szívesen beszél Istenről, mint a szőlőskert tulajdonosáról, aki szőlőjét szeretettel gondozza, és ezért hívja magához népeként a hűséges vincelléreket. Máté evangéliumában (7.16) külön szól a hamis prófétákról is: „Gyümölcsükről ismeritek föl őket. Szednek-e tövissekről szőlőt vagy bogáncsokról fűgét? Így minden jó fa jó gyümölcsöt

terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt. Kívágnak és tűzre vetnek minden fát, amely jó gyümölcsöt nem terem”. Ezért mondja Jézus önmagáról: „Én vagyok a szőlőtő s Atyám a szőlőműves” (János 15,1.) Aki ismeri a régi budaörsiek hajdani, rendkívül igényes szőlőművelését és szőlőszertetését, az elfogadja azt is, hogy ezért lett Budaörsön a falu pecsétjén a kereszt és a szőlővessző egyetlen egység.

A 16. században alakul ki az emblemátika, a képversek költészetének világa, melynek a hatása a pecséttrajzokon is megjelenik. Az olasz Andrea Alciati a jó szőlővessző erejét egyik képversében úgy magyarázza, hogy az erős szőlőtő szőlőfürtjeivel még a száraz törzsre kúszva is kihajt. A spanyol Saavedra Nagy Konstantin császárra hivatkozva rajzolja és írja meg a képversét: E jelben győzől! (IDEA PRINCIPIS 26. képverse 1642.) De alkotott a spanyol költő szőlőfürtös képverset is: IN FULLCRUM PACIS (ezen az állványon függ a tartósított szőlő).

Ez pedig a budaörsiek úgynevezett „állani való szőlőjének” a háttere. A gondosan óvott szőlőfürtök miatt született meg Budaörsön az úgynevezett szőlős szoba. Ezekből az állványos szőlős szobákból, az úgynevezett „WEINBEERSTUBE”-ből még tavasszal is vitte a budapesti piacra a budaörsi szőlősgazda felesége a jól megóvott fürtöket. A közeli Zsámbékról származó Zsámboki János 16. századi költő képversében arra figyelmeztet, hogy minden munkát időben kell végezni, a szőlőben a szőlőtermesztést, a családban a gyermekek nevelését. Ezt ábrázolja a verseskötetének képe is. A nürnbergi Camerarius arra figyelmeztet szőlős versében, hogy az a szőlő,

mely nem kapaszkodhat jó karóra, a földön fekszik, és elpusztul. Egy másik spanyol képvers írója, Corrubias arra int, hogy még a gyenge karón is felnőhet a szőlőfürt, mert az is adhat hozzá támaszt.

De a szőlőt gondozni kell! Ezért is maradt fenn egy külön szőlőmunkás-mondóka Budaörsön arról a gazdáról, aki gondatlanul kapált. A szőlőjében újra kinőtt a rosszul kivágott gyomnövény. Nicolaus Seiler, a 2008-ban újra megjelent Franz Riedl HEIMATBUCH egyik visszaemlékezője külön szeretettel ír a budaörsi szőlők szőlőscsészéről, aki szüret idején végigjárta a szőlőskerteket, s gondos őrizetért ő is megkapta ekkor a kijáró bérét.

A közeljövőben jelenik meg egy művelődéstörténeti gyűjtemény Budaörs és Sopron városa összefogásának eredményeként a „Szőlősgazdák és lövészek” címmel. Ebből idézem szőlősgazdák és lövészek 1698-as soproni ünnepségéről Dobner Ferdinánd versét Sarkady Sándor sikerült fordításában: „Édes szőlőm szaporodj, tovább kutya takarodj!”

Ezt mondta a szőlőjére vigyázó gazda Sopronban. De 1721 után ugyanígy gondolkodott, gondolkodhatott a budaörsi szőlőtermelő gazda is, aki egész évi fáradságos munkájának termését művelte, óvta és szüretelte minden év őszén. Mindez megjelenik Budaörs 1743-as pecsétjének rajzán is. A vallásos budaörsi szőlősgazda is saját jelképének tartotta a vitis recta-t, az egyenes szőlőtőt, melyet sok szőlőfürt díszített. Mindez a hajdan sokat dolgozó budaörsi szőlősgazdát is jelképezte. Sokat dolgozott, de elégedett lehetett a sorsával is. Ezért is emelték a GEMEIN INSIGEL-be, a FALU CÍMERÉBE jelképként a hosszú szárú Krisztus keresztet, melyen saját munkájuk jelképeként is megjelentek a bőven termő szőlőfürtök. Ennek jegyében győztek és gyarapodtak munkájukkal a szőlőtermelő falu lakói évszázadokon át.

KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ